

BALKANLAR'A YENİ TUZAK: YENİ BALKAN ROTASI VE MÜLTECİ SORUNU

Galip Çağ

Suriye'de Mart 2011'de başlayan iç savaş ile birlikte baş gösteren mülteci sorunu, ilk zamanlarından itibaren öncelikle komşu ülkeleri vurmuş, Batı - özellikle de AB - olay kendilerine sirayet edene dek genel söylemler ile konuyu olabildiğince bölge özelinde tutma gayretine girmişti. Ancak hatırlanacağı üzere 2015 yılından itibaren Belçika, Kopenhag, Londra ve Paris'te gerçekleşen terör olayları sonucunda DAESH tehdidi AB'yi mülteci sorununa ilk kez kendileri açısından da bakmak ile karşı karşıya getirmişti.

Ekim 2015'te Brüksel'de toplanan *Avrupa Komisyonu*'nda Arnavutluk, Avusturya, Bulgaristan, Hırvatistan, Makedonya Eski Yugoslav Cumhuriyeti, Almanya, Yunanistan, Macaristan, Romanya, Sırbistan ve Slovenya liderleri Batı Avrupa rotası olarak ifade edilen mülteci rotasını görünüşte kontrol etmek ama aslen kapatmak için bir dizi tedbir içeren bildirge yayınlamış idi. Ve o dönemde Avrupa Komisyonu Başkanı **Jean-Claude Juncker** konuyla ilgili şu açıklamayı yapmıştı: "*Etkilenen ülkeler salt birbirleri hakkında değil, karşılıklı da konuşmalıdır. Komşular birbirleri aleyhine değil, beraber çalışmalıdır. Avrupa'da insani bir trajedinin meydana gelmesine yol açmamak amacıyla Batı Balkanlar rotasındaki mültecilere insani muamele yapılmalıdır.*" Şüphesiz savaşın başından beri mülteci dalgasının tsunami halini, insani ve tarihi bir misyon olarak göğüslemeye çalışan, bunun için de ekonomik ve sosyal bir çok konuda sıkıntılar yaşayan Türkiye'nin o güne kadar yaşadığı sıkıntılar da belki ilk kez bir deklarasyonda net bir şekilde 13. Maddenin sınır yönetimi kısmında ifade edilmişti.

2016 yılının şubat ayında bahsi geçen on bölge ülkesi mültecileri engelleyemediklerini ifade ederek bu kez de mültecilerin Makedonya sınırında durdurulması için bir deklarasyon yayınlamış ancak bu kez sorunu çok daha net bir şekilde "*Uluslararası korumaya ihtiyacı olan insanlar, mümkün olduğunca ülkelerine en yakın ülkelerde koruma almalı*" söylemine bağlamıştı. Bu elbette Balkanlar üzerinden Batı Avrupa'nın mülteci sorunu ile yüzleşmesini engelleme çabası idi ve sonuçsuz kalması da muhtemeldi. Bu arada çok geçmeden Hırvatistan, Makedonya, Sırbistan ve Slovenya'nın sınır kapılarını mültecilere kapaması da konuya en ciddi önlem olarak kayıtlara geçti.

Buraya kadar ki durum Avrupa'nın Suriye'de yaşananlara dair insani bakış ve geçmişte Bosna'da olduğu gibi net bir çözüm üretememesi durumunun açıkça devam ettiğini gösterirken, gelecekte yaşanacak büyük krizlerin de habercisi idi. Zira zaten halen çözülemeyen Balkan sınır ve etnik problemlerinin bölgeye yönelecek mülteciler ile birlikte iyiden iyiye çıkmaza gireceği açıktı. Bu dönemde AB liderleriyle görüşen dönemin Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ahmet Davutoğlu; Türkiye vatandaşları için vizelerin haziran sonuna kadar kaldırılması, Suriyeli sığınmacılar için 3 milyar avroluk ek fon verilmesi, Türkiye'ye kabul edilecek her Suriyeli sığınmacı için AB'nin de Türkiye'den bir Suriyeli sığınmacı almasını içeren maddelerin yer aldığı bir teklif sunmuştu. Elbette bu teklifler büyük oranda uygulamaya konulamamıştı o zamanlar. Çünkü çok sürmeden Mayıs 2016'da Mısır ve Sicilya üzerinden İtalya'ya başlayan mülteci akını, yukarıda söz edilen anlaşmaya bağlanıp sebebinin Türkiye ile yapılan anlaşma olduğu ifade edilince; mesele kolayca askıya alınmıştı. Bunlar oluyorken İtalya basınına açıklama yapan İçişleri kaynakları Balkan rotasının kapanmasının alternatif bir rota oluşmasına sebep olduğunu ifade ettiğinde her fırsatta Balkanları Avrupa'nın "ötekisi" gören zihniyet, konuyu yeniden bu coğrafya üzerinden çözme çabasına girdi elbette.

Yine de 2017 yılının ilk yarısı bittiğinde **Daily Telegraph** gazetesi Birleşmiş Milletler (BM) verilerinden derlediği haberde, 2017 yılının ilk dört ayında İspanya kıyılarına ulaşan mültecilerin sayısının üçe katlanarak 3 bin 300'e yükseldiğini; geçen yılın aynı döneminde bu sayının 1.063 olduğunu belirtir. Aynı dönemde Türkiye'den Avrupa'ya Yunanistan üzerinden geçen mülteci sayısının ise yüz elli altı binden yaklaşık yedi bine gerilediğine dikkat çekildiğini belirten gazete, Avrupa'ya deniz yoluyla geçenlerin yüzde sekseninin halen İtalya üzerinden kıtaya ulaştıklarını ancak Fas'tan İspanya'ya geçişlerin giderek arttığını da vurgular.

Bu iyimser tabloya ilk bakışta anlaşmaların uygulanabildiği dolayısıyla da Avrupa'nın istediğini aldığı algısı hâkim olsa da aynı yılın eylül ayında Avusturya Savunma Bakanı Hans Peter Doskozil, Welt gazetesine verdiği demecinde Macaristan ve Makedonya'nın AB dış sınırlarında güvenlik önlemlerini artırmasının ardından, son dönemde mültecilerin Balkan güzergâhında yeni kaçış yolları kullandığını ifade eder. Doskozil'in, "*Son günlerde birçok mültecinin, örneğin Yunanistan ve Sırbistan üzerinden gelenlerin artık Slovakya hattı üzerinden kuzeye doğru ilerlediğini gözlemliyoruz.*" ifadelerini kullanması, akının artık daha kuzeyden ve Balkanlar'ı teğet geçerek Batı Avrupa'ya ilerlediği gerçeğini ortaya koyar. Şüphesiz bu, son birkaç senedir mültecileri bir şekilde Türkiye'de tutmaya çalışan AB için de ciddi bir sorundur ve tedbir alınmalıdır.

2018 yılının Haziran ayında AB üyesi 28 ülkenin devlet ve hükümet başkanlarının katılımıyla Brüksel'de düzenlenen AB Liderler Zirvesinin sonunda gazetecilere açıklamalarda bulunan Yunanistan Başbakanı Çıpras yukarıda yaşananları çok net bir şekilde şöyle ifade eder: *"Hepimiz aynı değer ve prensiplere sahipmiş gibi görünmüyor."* Çıpras'a göre AB'nin insan haklarına saygı, dayanışma ve hümanizm gibi kurucu değerleri bölünmüş durumdadır: Aşırı muhafazakar, şovenist ve göçmen karşıtı bir anlayış ile demokratik insani bir anlayış.

Çıpras'ın bu çıkışla birlikte, Almanya ve İspanya ile mülteci sorununa dair mutabakata vardıkları vurgusu; AB ülkeleri için, bilhassa güney Balkanların pek de bu sorundan korunan bir merkez olmadığı düşüncesini güçlendirmekte.

Bu arada Macaristan Başbakanı Orban'ın daha bir iki hafta önce Merkel ile yaptığı görüşme sonrasında Almanya'dan gönderilen başka bir Avrupa Birliği (AB) ülkesinde kayıtlı olan sığınmacıları kesinlikle kabul etmeyeceklerini tekrarlaması ve AB'ye Yunanistan üzerinden gelen sığınmacılardan Macaristan'ın sorumlu olmadığını söylemesi ile konu bir kez daha Kuzey/Batı Avrupa'nın Balkanlar üzerinden mültecilerden korunduğu düşüncesini ortaya koydu. Hatta Orban'a göre, Balkan güzergâhını kapatmış olmaları nedeniyle, Almanya Macaristan'a teşekkür etmeliydi. Çünkü ona göre; *"aksi takdirde her gün dört bin ile beş bin mülteci Almanya'ya gelirdi."*

Orban, Almanya'da bunları söylerken Karadağ'da çeşitli temaslarda bulunan Macaristan Dışişleri ve Dış Ticaret Bakanı Peter Szijjarto, Macar Haber Ajansına (MTI) yaptığı açıklamada, Batı Balkan bölgesinde sığınmacı baskısının artmaya ve 2015'teki duruma benzemeye başladığını iddia etti eş zamanlı olarak. Yunanistan'daki durumun 2015'ten daha kötü olduğu şeklinde bilgi aldıklarını belirten Szijjarto, 3 yıl önceki durumun aksine sığınmacı baskısının Arnavutluk, Karadağ ve Bosna Hersek üzerinde etkili olduğunu savundu.

Balkan rotası kapanmış ve bölge mültecilere karşı güvence altına alınmıştı değil mi?!

Bu arada Szijjarto'ya göre; Karadağ'ın kendi sınırlarını koruması Budapeşte'nin çıkarınadır. Polis güçlerinin, Karadağ-Arnavutluk sınırının en zayıf bölgesini koruyabilmek ve yasa dışı göçü durdurabilmek için Podgoritsa'ya 25 kilometrelik dikenli tel örgü sağlanması konusunda da anlaşması bu açıklamayı güçlendirir.

Tüm bu olanlar akla çok açık bir soruyu getirmiyor mu sizce de? Avrupa ya da AB mülteci sorununun insani bir krize dönüşmemesi için! -ki eğer halen dönüşmediğini düşünüyor iseler bu çok tuhaf- yaptığını iddia ettiği bu hamleler ile mültecilerin herhangi bir şekilde Avrupa'ya

girmesini engelleyip onları ısrarla Güney Balkanlar'da tutmaya çalışmıyor mu? Ya da başka bir ifade ile neden mültecilerin Yunanistan'da kalmasını engellemeyip savunma hattını kuzey Balkan sınırında kuruyor?

Soruya cevabı Bosna Hersek Güvenlik Bakanı Mektic versin bence: *“Sığınmacı meselesinde AB'nin Bosna Hersek'e yaklaşımından memnun değilim. AB'ye açıkça söylemek isterim ki; bu sorunu siz çıkarttınız, o zaman siz çözün.”*

AB'nin savunma hattını Macaristan, Karadağ, Polonya üzerinden kurduğu anlarda Mektic, ülkeye yasa dışı yollardan giren sığınmacıların bir bölümünü Velika Kladusa'daki Agrokomerc firmasına ait boş binaya yerleştirme kararı aldıklarını anımsatarak, *“Ancak AB, söz konusu bina kendi sınırlarına yakın olduğu gerekçesiyle mali destekte bulunmama kararı aldı. Bizim başka seçeneğimiz yok.”* dedi birkaç gün önce. Mektic, sundukları çözüm önerilerinin AB tarafından kabul edilmediğini belirterek, *“Sığınmacılara insani yardım sağlamayı sürdüreceğiz. Ancak biz, AB'nin kapılarını kapattığı bir ülke olmak istemiyoruz. Bosna Hersek, sığınmacı meselesinde mağdur olmayacak.”* dedi.

Bir de olaya mülteciler gözünden ve insani açıdan bakıldığında dikenli tel gibi insanlık dışı bir önlem ile Kuzey Avrupa'ya geçişleri engellenen mültecilerin tüm yönünün Güney Balkanlara kayması/kaydırılması doğal değil midir?

Bu kaydırma hareketi Avrupa'nın kendi düzen ve çıkarı için bir kez daha Balkan bölgesini kullanması manasına gelmez mi?

Ne kadar diplomatik bir dil kullanırsak kullanalım mültecilerin artık yeni bir Balkan rotası var: Bosna Hersek-Karadağ-Arnavutluk.

Bekleyip göreceğiz...